

Latentin tuberkuloosi-infektion diagnostiikka ja hoito

Keuhkolääkäripäivät 2017

17.3.2017

Infektiolääkäri Kirsi Valve,

Tays infektioyksikkö

Pirkanmaan sairaanhoitopiiri

Käsitys tuberkuloosi-infektiosta on muuttunut

- Dynaaminen spektri infektion eri vaiheita, tasapainoilua tuberkuloosibakteerin hallinnassa
- Emme pysty nyky menetelmillä erottamaan näitä vaiheita toisistaan

Understanding latent tuberculosis: the key to improved diagnostic and novel treatment strategies

Hanif Esmail^{1,2}, Clifton E. Barry III³ and Robert J. Wilkinson^{1,2,4}

Drug Discovery Today • Volume 17, Numbers 9/10 • May 2012

Todellinen LTBI = uinuva infektio

- *M.tuberculosis*-bakteerit ovat elimistössä lepotilassa, mutta kykeneviä replikoitumaan ja aiheuttamaan aktiivisen tuberkuloosin (esim. mikäli puolustusjärjestelmä heikkenee)
- Henkilö on oireeton eikä tartuta
- Aktiivinen TB voi kehittyä loppuelämän aikana tasapainon häiriintyessä

LTBI prevalenssi matalan TB-ilmiantuvuuden maissa (QFT testin perusteella, positiivisten %-osuus)

Latent *Mycobacterium tuberculosis* Infection **N Engl J Med 2015;372:2127-35.**

Haileyesus Getahun, M.D., Ph.D., M.P.H., Alberto Matteelli, M.D.,
Richard E. Chaisson, M.D., and Mario Raviglione, M.D.

- Suuren ilmaantuvuuden maista hiljattain maahan muuttaneet: 10-54 %
- Aikuiset, joilla TB-altistus 2 vuoden sisällä: 7-55 %
- Silikoosipotilaat 47% (vain yksi tutkimus)
- TNF-salpaajakandidaatit: 4-23 %
- Hemodialyysipotilaat: 17-44 %
- HIV-positiiviset: 3-22 %
- Elinsiirtopotilaat: 16-23%

LTBI-hoito on keskeinen osa WHO:n End TB-strategiaa

- Guidelines on the management of Latent Tuberculosis Infection 10/2014
- Suomessa tavoitteet:
  - Estää oireisen, aktiivisen tuberkuloosin kehittyminen
  - Suojata yksilön ja ympäristön terveyttä
  - Vähentää tuberkuloosin leviämistä
- NNT
  - Immuunikompetentit ~ 30 - 37
  - Immuunipuutteiset ~ 50 – 80

Hyvää LTBI-testiä ei ole vielä

- IGRA-testit syrjäyttäneet Mantoux-testin
    - B-TbIFNg (QuantiFERON-TB Gold-Plus, QFT-Plus, KL 6173), ~ 50€
    - B-LyTbIFN (Elispot, KL 6174), ~ 200€, lymfopenisten (B-Ly <0.5 x 10 E9/L) tutkimiseen
  - Ongelmat
    - Eivät erota aktiivista tuberkuloosia latentista
    - Voi olla aktiivisessa tuberkuloosissa negatiivinen
    - Eivät erota LTBI-spektrin vaihetta
    - Eivät korreloi 100 % keskenään
    - Häilyvät tulokset erityisesti heikosti positiivisissa tuloksissa (QFT 0,35-0,99 IU/ml)
    - Vertailukelpoinen tutkimustieto luotettavuudesta immuunipuutteisilla hajanaista ja vähäistä
  - PPV vain noin 2 %
  - NPV 99,7 %
- } Immuunikompetenteilla negatiivinen tulos melko luotettava

IGRA-testiin liittyviä teknisiä virhelähteitä

- Näytteenottoajankohta
- Verivolyymi
- Näyteputkien järjestys
- Näyteputkien ravistelutapa
- Kuljetukseen liittyvät asiat
- Inkubaatioaika
- Prosessointiviivytykset
- Laboratorion tekniset ongelmat
- Testivalmistajan reagenssivirheet

Latent *Mycobacterium tuberculosis* Infection and Interferon-Gamma Release Assays

MADHUKAR PAI and MARCEL BEHR

ASMScience.org/MicrobiolSpectrum

Citation: Pai M, Behr M. 2016. Latent *Mycobacterium tuberculosis* infection and interferon-gamma release assays. *Microbiol Spectrum* 4(5):TBTB2-0023-2016. doi:10.1128/microbiolspec.TBTB2-0023-2016

LTBI arvio = yksilöllinen riskinarvio

- Anamneesi
- IGRA
- Poissuljetaan aktiivinen tuberkuloosi
  - Oirekysely
  - Keuhkokuva
  - Tb-yskösnäyte x 3
    - jos oireita / keuhkokuvalöydöksiä
    - jos oireeton ja IGRA +
  - Tarvittaessa järjestetään muut tutkimukset, jos herännyt epäily aktiivisen tuberkuloosin mahdollisuudesta

Milloin LTBI arvio tehdään?

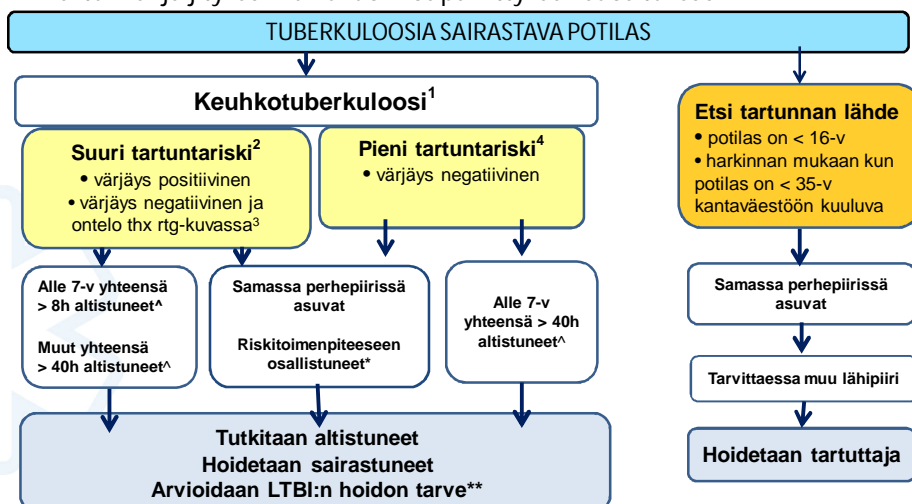
- Tartunnanjäljityksen yhteydessä kansallisen suosituksen mukaan (päivittyy vuoden 2017 aikana)
- Tietyissä tilanteissa, joissa tuberkuloosin aktivoitumisen riski on suuri (Valtakunnallinen tuberkuloosiohjelma, päivittymässä)
  - Ennen elinsiirtoa / luuydinsiirtoa
  - Biologista lääkehoitoa harkittaessa (reuma / psoriasis / ge-sairaudet): ohjeistus Reumatologisen yhdistyksen sivuilta
  - Muita?
    - *Silikoosi*
    - *HIV-infektio (erityisesti, jos hlö suuren TB- ilmaantuvuuden maasta / suuri viruskuorma, matala CD-4 / tiedossa TB-altistuminen)*

9 13.3.2017

Pirkanmaan sairaanhoitopiiri – Esittäjän nimi

Tartunnanjäljityksen kulku luonnos päivittyvään suositukseen

¹Muun TB:n tartunnanjaljitys tehdään, jos tautipesäkkeen erite on värjäyspositiivinen ja siitä on muodostunut ilmaan aerosolia

²Tartuttavuusaika määritetään potilaan hengitystieoireiston keston mukaan, jos tämä ei ole tiedossa niin edeltävän 3 kk ajalta.

³Hoitava lääkäri arvioi tartuttavuusajan.

⁴Tartuttavuusaika määritetään potilaan hengitystieoireiston keston mukaan, jos tämä ei ole tiedossa niin edeltävän 1 kk ajalta

⁴Altistumistila kooltaan noin 30m² tai sitä pienempi tila

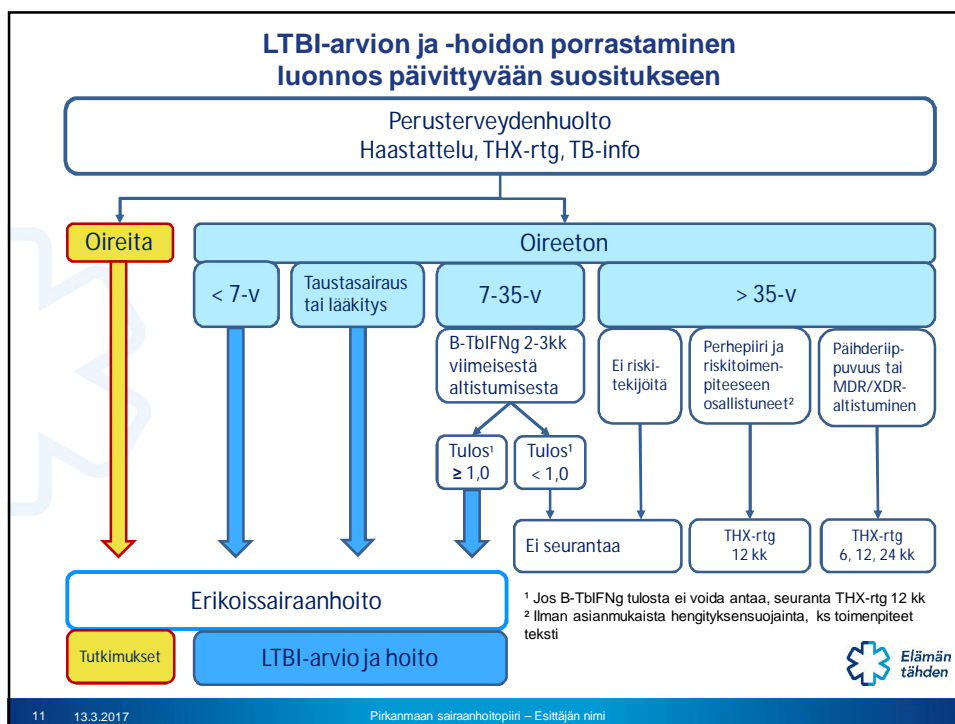
* Esim elvytys, intubaatio, bronkoskopia, hengitysfysioterapia, yskösten indusointi ja obduktio ilman asianmukaisia hengityksen suojaamistoimenpiteitä

** Alle 35-vuotiaat ja iästä riippumatta henkilöt, joilla on sairastumisriskiä lisäävä sairaus tai lääkitys

10 13.3.2017

Pirkanmaan sairaanhoitopiiri – Esittäjän nimi

LTBI-hoidosta

- **Hoitoeettiset seikat!**
  - Hoidetaan oireetonta henkilöä
  - Hoidosta voi seurata haittavaikutuksia
  - Hoidon teho ei ole 100 %
- **Hoito on vapaaehtoista ja ilmaista**

Edellytykset hoidolle

- Aktiivi tuberkuloosi on suljettu pois.
- Hoidolle ei todeta vasta-aiheita: maksasairaus, runsas alkoholin käyttö, huumeiden käyttö, aiemmin todettu isoniatsidi- tai rifampisiiniyliherkkyys, epilepsia, porfyria, muiden lääkkeiden merkittävät maksavaikutukset, huono hoitoon sitoutuminen.
- Potilas haluaa sitoutua hoitoon.

- **Hoidettavalle on annettava riittävä informaatio päätöksentekoa varten**

INH:n aiheuttaman lääkehepatiitin riski kasvaa merkittävästi iän myötä

Ikä	Riski	NNH
<20	0,1-0,2 %	268-134
20-34	0,3 %	107
35-49	0,5 %	36
50-64	1 -3 %	15
>65	2-5 %	13-9

Lähde Canadian Tuberculosis Standards, 7th edition

13 13.3.2017

Pirkanmaan sairaanhoitopiiri – Esittäjän nimi

LTBI-hoitovaihtoehdot

Lääkitys	Annostus aikuiset	Kesto	Teho	Haittoja	Erytystä huomioitavaa
Rifampisiini Isoniatsidi	600 mg x 1 300 mg x 1	3 kk	64- 90%	3-10 %	B6-vitamiinisubstituutio
Isoniatsidi	300 mg x 1	6 kk	67%	3-8 %	B6-vitamiinisubstituutio
Rifapentiini (Priftin®) 150 mg tabl Isoniatsidi	< 50 kg = 750 mg (5 tabl) > 50 kg = 900mg (6 tabl) 15 mg/kg pyörästettynä lähimpään 50–100 mg, max 900 mg	12 kertaa eli 3 kk	64-90%	1-5%	Annetaan aina valvotusti kerran viikossa. Ei immuunipuutteisille, ART- hoidossa oleville HIV- positiivisille henkilöille, raskaana oleville tai raskautta suunnitteleville. Rifapentiinille ei ole vielä EU- alueen lääkeviranomaisten lupaa. B6-vitamiinisubstituutio

14 13.3.2017

Pirkanmaan sairaanhoitopiiri – Esittäjän nimi

LTBI-hoidon mahdolliset haittavaikutukset

- INH ja RIF: ge-oireet, hepatiitti, ihoreaktiot, flushing, verenkuvamuutokset, CNS-oireet, munuaisvaurio
- INH: neuropatia, nivelkivut
- RIF: virtsa, kyynelneste, hiki muuttuvat punaisiksi, piilolaseja ei saa käyttää, hemolyysi, lihasheikkous

http://tuberkuloosi.fi/tb-apu/ TB-lääkeapuri

TB-lääkeapuri

TB-lääkeapuri on tarkoitettu tuberkuloosia hoitavien lääkäreiden ja terveydenhuollon yksiköiden käyttöön. Ohje perustuu Valtakunnalliseen Tuberkuloosiohjelmaan.

TB-lääkeapurin tarkoitus on

- Antaa perustietoa ensilinjan ja toisen linjan tuberkuloosilääkkeistä
- Auttaa luomaan yksilöllisen seurantaohjeen tuberkuloosilääkitystä saavalle potilaalle
- Antaa tietoa tuberkuloosilääkkeiden haittavaikutuksista ja yhdenmukaistaa niiden hoitoa
- Antaa materiaalia potilasohjaukseen

Ohjelmaan ei voi tallettaa tietoja. Voit joko

- tulostaa luomasi ohjeen painamalla "Tulosta" –painiketta tai
- kopioida ohjeet ja liittää ohjeen tai osan siitä sähköiseen potilastietojärjestelmään

Ohjelma ei sisällä lääkkeiden interaktioita muiden lääkkeiden kanssa. Interaktiot on syytä tarkistaa aina esim. Terveystietojärjestelmästä.

Lähteinä on käytetty mm. Pharmaca Fennicaa ja WHO:n ohjeita.

Sivujen käyttäjän on syytä seurata myös muita lähteitä tietojensa ajankohtaisuuden varmistamiseksi. Vastuu potilaan hoidosta ja asianmukaisesta seurannasta on hoitavalla lääkärillä.

Sivut on toteutettu FILHA ry:n projektina. Toteuttaminen on ollut mahdollista STM:n rahoituksen turvin. Palaute, korjaus- ja kehittämisehdotukset voi lähettää osoitteeseen filha@filha.fi

Sovelluksen on toteuttanut Multibase Oy.

Tietoa lääkeyhdistelmästä

Luo seurantaohje

Yleisiä ohjeita ja linkejä:

- Hoitavalle taholle
  - Tuberkuloosin peruslääkehoito
  - Yleistä TB-lääkkeiden haittavaikutuksista
  - TB-lääkkeiden haittavaikutusten hoito-ohjeita
    - TB-lääkkeet ja kilpirauhasarvot
    - Gastrointestinaaliset oireet
    - Iho-oireet
    - Ototoisuus
    - Suun alueen oireet
    - Tuki- ja liikuntaelämistön oireet
    - Perifeerinen neuropatia
    - Hypotyreoosi
    - CNS-oireet
  - TB-lääkkeiden hematologiset haittavaikutukset
  - Munuaisten seuranta TB-lääkityksen aikana
  - EKG-seuranta (QT-alka)
  - TB-lääkkeiden annostelu lapsilla
  - Tuberkuloosipotilaan seuranta lääkityksen loputtua
- Hoitettavalle
  - Potilasohje tuberkuloosilääkkeistä ja

Lääketurvakokeet

- 0, 2 vko, 1 kk ja sen jälkeen kuukausittain hoidon loppuun saakka tai jos ge-oireita (pahoinvointi, oksentelu, vatsakipu, keltaisuus): Pvk, Krea, Alat, Afos, Bil.

Lääkityksen keskeyttäminen

- Alat nousee yli kolminkertaiseksi normaalin ylärajasta oireisella henkilöllä tai yli viisinkertaiseksi oireettomalla tai Bil nousee 1,5–2-kertaiseksi. Tilanteen mukaan hoitoa voi jatktaa. Jos arvot nousevat uudelleen, lääkitys lopetetaan.
- Yliherkkyysreaktio.
- Neurologinen tai neuropsykiatrinen oire.
- Munuaisten akuutti vajaatoiminta.

Informoi potilasta

- Potilasohje haittavaikutuksista
- Omatoiminen oireiseuranta

The screenshot shows the homepage of the Finnish Tuberculosis Society website (tuberkuloosi.fi). The page features a navigation menu with options like 'Tuberkuloosi', 'Apua', 'Kysymyksiä', 'Olenko vaarassa', 'Materiaali', 'Medialle', and 'tuberkuloosi.fi'. A main banner includes a 'Joulumerkki 1912' and a 'LÖYDÄT TÄÄLTÄ tietoa tuberkuloosista' section. Below the banner, there are several multilingual welcome messages in speech bubbles: 'välkommen till TB hemsidan!', 'Tervetuloa Tuberkuloosi sivuille!', 'Добро пожаловать на сайт ТБ!', 'dhawaynaynaa si ay website TB-da!', 'welcome to the TB website!', and '歡迎到結核病的網站!'. The page also includes a 'KYSY ASIA' sidebar and a footer with 'Suomi | English | No-pyykki | Af-Soomaali | العربية | كوردی ژۆرجی'.